
VI. EDUKACJA EKOLOGICZNA

Edukacja ekologiczna w parkach narodowych

Beata Sielewicz (Lubelski Urząd Wojewódzki)

Jednym z głównych zadań realizowanych przez parki narodowe jest działalność edukacyjna.

W **Poleskim Parku Narodowym** prowadzona jest przede wszystkim w Ośrodku Dydaktyczno-Muzealnym w Załuczu Starym. Jej celem jest ukazanie unikalnego piękna i wartości przyrody oraz kultury Polesia Podlaskiego, a także przekazanie najistotniejszych wiadomości z zakresu ekologii i ochrony środowiska. Środkami edukacyjnymi są zajęcia prowadzone w muzeum i w terenie, wydawnictwa (broszury i informatory dotyczące przyrody, historii i turystyki w PPN i okolicy), tablice informacyjne na terenie Parku, ścieżki przyrodnicze, punkty widokowe, festyny, konkursy itp.

Edukacja przyrodnicza prowadzona jest dla trzech grup odbiorców:

- ludności zamieszkałej w okolicach Parku,
- zorganizowanych grup turystycznych odwiedzających Park,
- turystów indywidualnych.

W grupie pierwszej prowadzone są zajęcia dla dzieci i młodzieży rozwijające wrażliwość przyrodniczą, pokazujące piękno i wartość regionalnego środowiska naturalnego. Park wraz z samorządem lokalnym organizuje imprezy okolicznościowe, atrakcyjne zarówno dla mieszkańców jak i turystów. Pośrednio kształtowany jest pozytywny obraz Parku i idei ochrony przyrody.

Edukacja w grupie drugiej ma za zadanie przygotowanie zwiedzających do pełnego poznawania walorów przyrodniczych, kulturowych i estetycznych Poleskiego Parku Narodowego i okolic. Bezpośrednim efektem tych działań jest spowodowanie właściwego zachowania zwiedzających na terenie chronionym, tj. takiego, które nie uszczupla zasobów przyrodniczych. Ważnym ogniwem tej formy edukacji jest przygotowanie kadry przewodników terenowych obsługujących grupy turystyczne.

Turyści indywidualni są stale powiększającą się grupą, do której pracownicy PPN docierają jedynie pośrednio przez wydawnictwa, tablice informacyjne, imprezy okolicznościowe itp. środki. Cele tej

edukacji podobne są jak w przypadku grupy drugiej, jednak dodatkowym zadaniem jest dostarczenie możliwie największej ilości informacji o Parku w możliwie najbardziej przystępnej formie.

W parku znajduje się infrastruktura pomocna w prowadzeniu działalności edukacyjnej: cztery ścieżki edukacyjne z zadaszieniami i tablicami informacyjnymi, cztery wieże widokowe, punkt do obserwacji ptaków, sieć oznaczonych szlaków turystycznych. W Załuczu Starym znajduje się Muzeum Poleskiego Parku Narodowego składające się z części przyrodniczej i etnograficznej.

W roku 1999 prowadzono program edukacyjny pt. „Cztery pory roku w PPN”

Cele:

1. Kształtowanie postaw ekologicznych u dzieci.
2. Pogłębianie wiadomości o podstawowych procesach zachodzących w przyrodzie.
3. Zdobywanie umiejętności samodzielnego myślenia, obserwacji i prawidłowej oceny rzeczywistości.

Program miał charakter cyklicznych spotkań prowadzonych przez cały rok na terenie szkół objętych programem Cztery Pory Roku w PPN (S.P. Urszulini, S.P. Wytyczno, S.P. W. Wereszczyńska, S.P. Wereszczyń).

Styczeń, Luty, Marzec

Wystawa plastyczna ZIMA

Kwiecień

Plener malarski i wystawa plastyczna

Maj

Obchody Dnia Ziemi (01.05.99r.), impreza ogólnodostępna

Plener plastyczny (15.05.99r.) „Wiosna na łące”. Zorganizowanie wystawy plastycznej (17.05.99 r.-30.05.99 r.).

Czerwiec, Lipiec, Sierpień,

Wystawa plastyczna „Kwiaty lata” (15.06.99 r.-15.09.99 r.)

Wrzesień

Akcja „Sprzątanie Świata” (17-19 września)

Październik

Wystawa plastyczna „Jesień w Poleskim Parku Narodowym”

Listopad

Zakończenie cyklu spotkań w ramach programu „Cztery pory roku”

W **Roztoczańskim Parku Narodowym** na sprawy spopularyzowania wiedzy o Parku i udostępnienia go turystom od początku kładziono duży nacisk. Temu celowi służyły szlaki turystyczne i ścieżki poznawcze oraz różnego rodzaju wydawnictwa popularnonaukowe. Zdawano sobie jednak sprawę, że dobra realizacja zadań edukacyjnych i obsługi przyjeżdżających, wymaga znacznie bogatszego programu i odpowiednich warunków jego wykonywania. Podjęto starania o budowę Ośrodka Edukacyjno-

-Muzealnego w Zwierzyńcu. Ośrodek, który dziś jest wykorzystywany, został oddany do użytku na 20-lecie Parku. W dobrych warunkach lokalowych zespół pracowników Parku rozwinął wszechstronną działalność, z której korzystać mogą zarówno indywidualni turyści, jak i grupy zorganizowane. Działalność edukacyjna prowadzona jest poprzez prelekcje, wykłady, wydawnictwa, wystawy przyrodnicze.

Przez teren parku przebiega pięć szlaków turystycznych: centralny, krawędziowy, partyzancki, roztoczański i szlak obwodnica RPN im. A. Wachniewskiej. Dla turystów udostępnione jest pięć pieszych ścieżek poznawczych oraz jedna trasa rowerowa.

Liczba zwiedzających Roztoczański Park Narodowy systematycznie rośnie i obecnie jest szacowana na ponad 100.000 osób rocznie.

Edukacja ekologiczna w parkach krajobrazowych

Edukacja ekologiczna to najtańsza forma ochrony środowiska. Jest jednym z głównych statutowych kierunków działań służb parków krajobrazowych. Wykaz jednostek funkcjonujących na terenie województwa lubelskiego przedstawiono w tabeli 1.

Do głównych form edukacji ekologicznej, prowadzonej przez te jednostki należą:

- wykłady, prelekcje i pogadanki popularno-naukowe,
- zajęcia dydaktyczne na terenie parków tzw. „zielone lekcje”,
- przewodnictwo wycieczek po interesujących obiektach przyrodniczych,
- przygotowywanie tras ścieżek dydaktycznych,
- opracowywanie wydawnictw (informatory, plakaty, broszury, foldery) o tematyce związanej z ochroną środowiska,
- prezentowanie walorów przyrodniczych poszczególnych parków krajobrazowych – na filmach video i w środkach masowego przekazu,
- udostępnianie uczniom, studentom i innym zainteresowanym osobom materiałów dotyczących ochrony środowiska na terenach parków krajobrazowych,
- gromadzenie publikacji o tematyce związanej ze statutową działalnością parków.

Wśród wymienionych form działalności, z dużym zainteresowaniem spotykają się prelekcje połączone z prezentacją filmów video lub kolorowych przeźroczy oraz zajęcia na ścieżkach dydaktycznych. Są to zajęcia prowadzone dla różnych grup wiekowych i zawodowych, głównie dla: nauczycieli, dzieci i młodzieży. Duże osiągnięcia w tej dziedzinie ma Zarząd Chełmskich Parków Krajobrazowych. Został on zakwalifikowany jako jeden z sześciu ośrodków w kraju dysponujących fachową kadrą (przygotowa-

ną przez The British Council, Field Studies Council oraz Uniwersytet Warszawski – Centrum Badań nad Środowiskiem Przyrodniczym) do prowadzenia szkoleń i warsztatów ekologicznych dla nauczycieli oraz innych grup społecznych i zawodowych.

Duży nacisk w propagowaniu właściwego stosunku do przyrody pracownicy parków kładą na tzw. „zielone lekcje”, czyli spotkania z uczniami na terenach parków krajobrazowych. Obcowanie z przyrodą i omawianie problemów związanych z ochroną środowiska w terenie jest bardzo skuteczną formą edukacji.

W 1999 r., poza bieżącą realizacją stałych zadań, na szczególną uwagę zasługują:

- a) Organizacja konferencji:
 - Międzynarodowa konferencja zorganizowana z okazji 20-lecia Kazimierskiego Parku Krajobrazowego przez Zarząd Zespołu Lubelskich Parków Krajobrazowych, Wojewodę Lubelskiego i UMCS pt. „Problemy ochrony i renaturalizacji dolin dużych rzek Europy” w Kazimierzu Dolnym.
 - Ogólnopolska konferencja nt. „Aktywne metody edukacji ekologicznej w terenowych ośrodkach dydaktycznych”, zorganizowana przez Zarząd Chełmskich Parków Krajobrazowych.
- b) Otwarcie nowych ścieżek dydaktycznych:
 - W rezerwacie „Św. Roch”, ścieżka urządzona przez Zespół Zamojskich Parków Krajobrazowych we współpracy z Nadleśnictwem Zwierzyniec i władzami samorządowymi.
 - W rezerwach „Bużny Most” i „Szwajcaria Podlaska”, ścieżka przygotowana przez Dyрекcję PK „Podlaski Przełom Bugu”, wraz z otwarciem ścieżki nastąpiło także otwarcie wieży widokowej zlokalizowanej na jej trasie, zbudowanej także przez Dyрекcję PK „Podlaski Przełom Bugu” we współpracy z władzami gminy Terespol.
- c) Organizacja wystaw:
 - Wystawa fotograficzna poświęcona Wiśle, przygotowana przez Zarząd Zespołu Lubelskich PK na otwarcie konferencji w Kazimierzu Dolnym.
 - Wystawa motyli przygotowana przez Zarząd Chełmskich PK w Ośrodku Dydaktycznym w Brzeźnie oraz spotkanie z autorem – Panem Markiem Hołowińskim.
- d) Organizacja konkursów:
 - „Konkurs Wiedzy Ekologicznej o Puchar Przechodni ZChPK”, w którym uczestniczyło 72 uczniów z 20 szkół podstawowych – przygotowany przez Zarząd Chełmskich PK.
 - „Przegląd Piosenki Przyrodniczej”, w którym wzięło udział 15 zespołów wokально-instrumentalnych z 12 szkół, w sumie około 190 uczniów – przygotowany przez Zarząd Chełmskich PK.

Tabela 1.

Nazwa zespołu, zarządu, dyrekcji	Adres zespołu, zarządu, dyrekcji	Telefon, fax	Nazwa parku krajobrazowego	Data utworzenia parku krajobrazowego	Powierzchnia parku krajobrazowego	Powierzchnia otuliny
Zarząd Chełmskich Parków Krajobrazowych	22-100 Chełm ul. Kamieńskiego 6	tel. 0-82 56 325 20 fax 0-82 56 316 33	• Chełmski PK • Poleski PK • Sobiborski PK • Strzelecki PK	1983 1983 1983 1983	14 000 5 113 10 000 6 791	9 000 16 954 9 500 3 486
Zarząd Zespołu Lubelskich Parków Krajobrazowych	24-120 Kazimierz Dolny ul. Lubelska 4a 20-075 Lublin ul. Chmielna 10	tel. 0-81 88 108 07 tel. 0-81 53 250 31 fax 0-81 53 250 39	• Kazimierski PK • Wrzeliwiecki PK • Krzczonowski PK • Kozłowiecki PK • PK „Pojezierze Łęczyńskie” • Nadwieprzański PK	1979 1990 1990 1990 1990 1990	14 961 4 989 12 421 6 121 11 816 6 261	24 189 13 625 13 854 7 432 14 095 11 185
Zespół Zamojskich Parków Krajobrazowych	22-400 Zamość Sitaniec-Błonie 1	tel./fax 0-84 63 922 09	• Krasnobrodzki PK • PK Puszczy Solskiej • Południowo-roztoczański PK • Szczepreszyński PK • Skierbieszowski PK	1988 1988 1991 1991 1995	9 390 21 305 4 019 20 209 25 830	30 794 1 972 - - 8 707
Dyrekcja Parku Krajobrazowego „Podlaski Przełom Bugu”	21-505 Janów Podlaski ul. Piłsudskiego	tel. fax 0-83 34 137 35	• PK „Podlaski Przełom Bugu”	1994	15 513,2	9 222,6
Zarząd Parku Krajobrazowego „Lasy Janowskie”	23-300 Janów Lubelski ul. Bohaterów Porytowego Wzgórza 35	tel. 0-15 87 213 74	• PK „Lasy Janowskie”	1984	35 095	22 676

- Międzyszkolny Konkurs Plastyczny „Przyroda w moich oczach” – przygotowany przez Zarząd Chełmskich PK.
- Konkurs pt. „Spotkania z przyrodą” – zorganizowany wspólnie przez Dyрекcję Parku Krajobrazowego „Podlaski Przełom Bugu”, Dyрекcję Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego oraz Mazowieckie Towarzystwo Ochrony Fauny.
- III Międzyszkolny Literacki Konkurs Ekologiczny – zorganizowany wspólnie przez Zarząd Zespołu Lubelskich Parków Krajobrazowych i Szkolny Klub Ekologiczny w Bochatnicy.
- e) Publikacja nowych oraz wznowienia wydawnicze folderów i przewodników po ścieżkach dydaktycznych.

LITERATURA

1. Dojlido Jan R., 1987, Chemia wody, Arkady, Warszawa
2. Europejska Agencja Środowiska, 1999 – Środowisko w Unii Europejskiej na przełomie stulecia. Streszczenie, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Warszawa
3. IMGW, 1999 - Cele, zakres i metody analityczne badania składu fizykochemicznego opadów atmosferycznych na potrzeby krajowego monitoringu chemizmu opadów atmosferycznych i depozycji zanieczyszczeń do podłoża, Wrocław
4. IOŚ, 1998 – Zanieczyszczenie środowiska hałasem w świetle badań WIOŚ w 1998 roku
5. IOŚ, 1999 – Ocena stanu zanieczyszczenia powietrza w Polsce w 1998 r. na podstawie pomiarów w sieci podstawowej,
6. Michalczyk Z., 1996 – Źródła Roztocza. Monografia hydrograficzna, UMCS, Lublin
7. PAN, 1991, Studia Ośrodka Dokumentacji Fizjograficznej, Tom XIX, Ośrodek Dokumentacji Fizjograficznej PAN Oddział w Krakowie
8. PIG, 1999 – Monitoring wód podziemnych w sieci krajowej w 1999 roku. Wyniki badań monitoringowych – województwo lubelskie, Warszawa
9. PIOŚ, 1995 – Ochrona i stan środowiska w województwie chełmskim. Informator 1994, BMŚ, Chełm
10. PIOŚ, 1995 – Podstawy oceny chemicznego zanieczyszczenia gleb. Metale ciężkie, siarka i WWA, BMŚ, Warszawa
11. PIOŚ, 1995 – Wskazówki metodyczne dotyczące tworzenia regionalnych i lokalnych monitoringów wód podziemnych, BMŚ, Warszawa
12. PIOŚ, 1996 – Metody pomiarów hałasu zewnętrznego w środowisku, BMŚ
13. PIOŚ, 1996 – Zasady kontroli i ewidencji obiektów emitujących hałas. Wytyczne i baza danych,
14. PIOŚ, 1996, Raport o stanie środowiska w województwie zamojskim w 1995 r., BMŚ, Zamość
15. PIOŚ, 1997 – Ochrona i stan środowiska w województwie chełmskim. Informator 1995-1996, BMŚ, Chełm
16. PIOŚ, 1997 – Pięciolecie działalności Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Lublinie, BMŚ, Lublin
17. PIOŚ, 1997 – Raport o stanie środowiska w województwie białkopodlaskim w 1996 roku, BMŚ, Biała Podlaska
18. PIOŚ, 1997, Stan czystości rzek, jezior i Bałtyku, BMŚ, Warszawa
19. PIOŚ, 1997, Wytyczne oceny jezior, BMŚ, Warszawa
20. PIOŚ, 1998 – Raport o stanie środowiska woj. lubelskiego, Lublin
21. PIOŚ, 1998 – Stan czystości powietrza woj. chełmskiego w latach 1992-1997 w świetle badań monitoringowych, Chełm
22. PIOŚ, 1998 – Program Państwowego Monitoringu Środowiska na lata 1998-2002,
23. PIOŚ, 1998 – Stan czystości wód powierzchniowych województwa lubelskiego w latach 1992-1997, BMŚ, Lublin
24. PIOŚ, 1998 – Stan środowiska naturalnego województwa zamojskiego w latach 1975-1997 w świetle działalności służb ochrony środowiska, BMŚ, Zamość
25. PIOŚ, 1998 – Stan środowiska w Polsce, Warszawa
26. PIOŚ, 1998 – Zanieczyszczenie powietrza w Polsce w latach 1996-1997, BMŚ, Warszawa
27. PIOŚ, 1999 – Raport o stanie środowiska województwa lubelskiego za rok 1998, BMŚ, Lublin
28. Szczepański W., 1995-1996 – Atlas posterunków wodowskazuowych dla potrzeb Państwowego Monitoringu Środowiska, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Warszawa-Katowice
29. Ministerstwo Środowiska, 2000 – II Polityka Ekologiczna Państwa (Projekt), Warszawa
30. Przewodnik dostosowania prawa do prawa Unii Europejskiej w dziedzinie ochrony środowiska (dokument roboczy komisji) – Komisja Wspólnot Europejskich
31. Urząd Wojewódzki, 1997 – Program Ochrony Środowiska dla województwa lubelskiego 1997-2010, Lublin
32. IOŚ Państwowa Agencja Atomistyki, 1999. Skażenia promieniotwórcze środowiska i żywności w Polsce w 1998 r., BMŚ Warszawa.